

Komunikacijska kompetencija u ranome razdoblju usvajanja jezika

Tamara Gazdić-Alerić

(Dunja Pavličević-Franić: KOMUNIKACIJOM DO GRAMATIKE,
Zagreb, 2005)

U ediciji *Scientiae et artes*, u izdanju nakladničke kuće Alfa d.d. iz Zagreba, iz tiska je krajem 2005. godine izašla knjiga prof. dr. Dunje Pavličević-Franić *Komunikacijom do gramatike*. Riječ je o djelu koje predstavlja koristan prinos hrvatskoj jezikoslovnoj znanosti i prosvjeti, a ponajprije hrvatskoj primijenjenoj lingvistici i lingvodidaktici.

Autorica na postavkama suvremenih lingvističkih teorija, potkrijepljeno rezultatima vlastitih znanstvenih istraživanja te na temelju stručno-pedagoškoga iskustva među prvima u hrvatskome jezikoslovlju propituje i promišlja nedoumice primijenjene lingvistike i lingvodidaktike u početnim razredima osnovne škole. Iz naslova knjige vidljiv je komunikacijsko-funkcionalan pristup usvajanju, učenju i poučavanju hrvatskoga jezika koji nastoji dokinuti neplodonosno jezično teoretiziranje i gramatiziranje u korist zanimljive i razigrane, a ipak primjerene i svrhovite nastave hrvatskoga jezika. Uz primjenu komunikacijsko-stvaralačkoga, funkcionalnoga pristupa jezičnome obrazovanju, utemeljenoga na načelima humanističke edukacije, koji ne uključuje samo jezične sustave kojima se prenose informacije nego i odnose među osobama koje komuniciraju, usvajanje i učenje hrvatskoga jezika u predškolskim institucijama i mlađim razredima osnovne škole trebali bi imati i jezičnoemocionalnu svrhu. Dakle, da bi se izbjegao otpor prema standardnome jeziku, njegovo učenje treba u predškoli i mlađim razredima osnovne škole utemeljiti na poznatim uzorcima riječi ili rečeničnim modelima povezanim s dječjim stvarnim jezičnim iskustvom i predznanjem. Tradicionalan način poučavanja hrvatskoga standardnog jezika – od gramatike do komunikacije – nije učinkovit u ranojezičnoj fazi jer nije povezan s dječjim jezičnim iskustvom, predznanjem, interesima te psihofizičkim sposobnostima i spoznajnim mogućnostima djece. Autorica napominje da promjenu pristupa i prezentacije jezičnih sadržaja zahtijeva činjenica da se učenici završnih razreda osnovne škole nisu u stanju služiti standardnim jezikom.

Autorica na zanimljiv, jasan i širokoj čitalačkoj publici razumljiv način iznosi stručna i znanstveno utemeljena promišljanja, sustavno tumači i pojašnjava odnose u komunikaciji te u nastavi hrvatskoga jezika i jezičnoga izražavanja. Uz polazne stručno-teorijske postavke, autorica navodi i praktične primjere jezičnih vježbi, igara i aktivnosti koji učiteljima mogu pomoći u provedbi svrhovite i učinkovite nastave. Kao takva, knjiga je koristan priručnik (udžbenik) ponajprije studentima hrvatskoga jezika, učiteljima, profesorima, odgojiteljima, te svima onima koji na različite načine sudjeluju u odgojno-obrazovnome procesu i na njega utječu.

Knjiga se sastoji od 12 poglavlja podijeljenih u četiri temeljne cjeline: *Jezična komunikacija*, *Jezično izražavanje*, *Govorna interpretacija umjetničkoga teksta*, *Igre i aktivnosti za razvoj komunikacijske kompetencije*. Na kraju knjige nalazi se pet dodatnih priloga: *Sažetak na engleskome jeziku*, *Pojmovnik*, *Kazalo prezimena*, *Literatura* i *Bilješka o autorici*.

U prvoj cjelini autorica na temelju odgovarajućih znanstvenih disciplina (lingvistike, psihologije, sociologije, pedagogije, komunikologije, sociolingvistike, dijalektologije, jezične standardologije, lingvostilistike, i lingvometodike) postavlja čvrste znanstvene temelje za sljedeća poglavlja. Na početku razmatra odnos jezika, govora i mišljenja te objašnjava temeljne pojmove priopćajnoga (komunikacijskoga) procesa. Na temelju tih spoznaja i na temelju vlastitih znanstvenih istraživanja autorica tumači usvajanje i učenje jezika te donosi važne zaključke. Tako, navodeći rezultate vlastitih desetogodišnjih istraživanja neologizama, hapaksa, u djece predškolske i rane školske dobi, dolazi do zaključka kako stvaranje neologizama, osim komunikacijske funkcije, sadrži i ekspresiju ugode, radosne djelatnosti koju dijete spontano provodi te da razvojne novotvorenice na organskome ili kojem drugom idiomu u sustavu okomite dvojezičnosti/višejezičnosti ne treba smatrati pogreškama koje upućuju na nizak stupanj lingvističkoga znanja, već pozitivnošću koja upućuje na razvijen jezični osjećaj. Poticanje razvoja komunikacijske kompetencije, odnosno funkcionalno usvajanje jezika u ranojezičnome razdoblju pomoći će djeci pri učenju hrvatskoga jezika u odgojno-obrazovnim institucijama (vrtić, škola), kada jednostrano normativno dijete koje poznaje samo svoj organski govor, postaje nenormativno dvojezična (bilingvalna) ili višejezična (polilingvalna, plurilingvalna) osoba. Posebno se objašnjava okomita višejezičnost kojom se smatra više ili manje izražen međudnos materinskoga (rođenoga, organskoga, okolinskoga, zavičajnoga) govora i standardnoga jezika, za razliku od horizontalnoga bilingvizma koji predstavlja odnos različitih stranih jezika u kontaktu. Ispreplitanje hrvatskih idioma, dakle višejezični diskurs unutar sustava istoga materinskoga jezika očekivan je proces jer dijete polaskom u školu nedovoljno poznaje norme standardnoga jezika pa stoga od njih i odstupa. U komunikacijskoj praksi ranojezičnoga razvoja preklapanje ne mora uvijek

imati negativne posljedice, dapače, može se iskoristiti za uspješnije i svrhovitije usvajanje standardnoga jezika. Na temelju tih spoznaja autorica se u mlađim razredima osnovne škole zalaže za komunikacijsko-funkcionalan pristup usvajanju, učenju i poučavanju hrvatskoga jezika.

U cjelini *Jezično izražavanje* autorica se iscrpno bavi jezičnim vježbama utemeljenima na komunikacijsko-funkcionalnome pristupu. Vježbe su lingvistički, didaktički, funkcionalno-stilistički prilagođene psihofizičkim mogućnostima i interesima učenika mlađih razreda osnovne škole po čemu one predstavljaju novost s obzirom na dosadašnje priručnike ove vrste. Ponuđene vježbe izrasle su iz autoričina bogatoga pedagoško-znanstvenoga iskustva.

Na početku pretposljednje cjeline *Govorna interpretacija umjetničkoga teksta* autorica opisuje i utvrđuje temeljne pojmove umjetnosti riječi i vrednota govorenoga jezika (auditivnih — čujnih i vizualnih — vidljivih), da bi zatim dala metodičke upute za recitiranje i uvođenje učenika u književno djelo. Vrednote govorenoga jezika oprimjerila je na dječjim pjesmama Gianija Rodarija, Tita Bilopavlovića i Luka Paljetka, te na primjerima proznih tekstova Mate Lovraka, L. N. Tolstoja i Stanislava Feminića.

U posljednjoj cjelini *Igre i aktivnosti za razvoj komunikacijske kompetencije*, u nizu od devet kreativno osmišljenih igara riječima te poticajnih zadataka i vježbi, autorica pokazuje kako je gotovo sve nastavne jedinice predviđene programom hrvatskoga jezika i izražavanja za mlađe razrede osnovne škole moguće uspješno provesti prema, u knjizi detaljno opisanome, komunikacijsko-funkcionalnome modelu.